

The Utilization of Vernacular Architectural Styles in Contemporary Design
within the Changing Context of Phuket's Old Town Conservation Area

การใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในงานออกแบบร่วมสมัย
ภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงของพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่าภูเก็ต

*Arphaphon Wonglaksanaphan*¹

Faculty of Architecture, Chiangmai University

*อาภาภรณ์ วงศ์ลักษณพันธ์*²

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Arphaphon.w@cmu.ac.th

Received : 2024-11-19

Revised : 2025-01-26

Accepted : 2025-01-29

¹ Lecturer, Ph.D.

² อาจารย์ ดร.

Abstract

Phuket has long been an area of significant economic importance, transitioning from its historical tin mining industry to a tourism-driven economy. One of the most prominent cultural features of Phuket Old Town is its vernacular architecture. This leads to a study of the renovation, extension, and architectural styles in the conservation area of Phuket Old Town, focusing on the front space and design of building façades. Divided into two groups, the first group includes vernacular architecture with physical modifications that retain more than 70 percent of the original structure. These modifications include additions to the facades, adjustments to the proportions of openings, and changes in building materials to meet economic and functional needs. The second group consists of contemporary architecture that replicates vernacular architectural styles and demonstrates a process of replicating traditional buildings and borrowing architectural elements such as openings and decorative features for conservation purposes. There is a process of borrowing architectural elements, simplifying components, and reinterpreting designs for commercial purposes, resulting in a physical form that harmonizes with vernacular architecture. This approach achieves a balance between conservation and value enhancement, contributing effectively to the economic vitality of Phuket's Old Town district.

Keywords: contemporary architecture, vernacular architecture, conservation, old town, Phuket

บทคัดย่อ

จังหวัดภูเก็ตเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจนับตั้งแต่ยุคอุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุกในอดีต จนถึงยุคปัจจุบันที่มีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยการท่องเที่ยวเป็นหลัก ซึ่งผลผลิตทางวัฒนธรรมที่ยังคงปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจนในพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต คืองานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ภายใต้เงื่อนไขของข้อจำกัดด้านกฎหมายในพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่าภูเก็ตและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป จึงนำไปสู่การศึกษาการปรับปรุง ต่อเติม และรูปแบบอาคารในเขตพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่าภูเก็ตอย่างเหมาะสม ในส่วนพื้นที่และรูปด้านหน้าอาคาร แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีการปรับปรุงสภาพ พบการคงสภาพอาคารดั้งเดิมไว้มากกว่าร้อยละ 70 ร่วมกับการเพิ่มองค์ประกอบส่วนด้านหน้าอาคาร การปรับเปลี่ยนสัดส่วนช่องเปิด และเปลี่ยนวัสดุอาคาร เพื่อให้สอดคล้องกับมิติเชิงเศรษฐกิจและการใช้สอย ตามยุคสมัย กลุ่มที่สอง คืองานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่จำลองรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ปรากฏกระบวนการจำลองอาคารและหีบห่อองค์ประกอบอาคารส่วนช่องเปิด และตกแต่งจากรูปแบบดั้งเดิมมาใช้เพื่อจุดประสงค์ในเชิงการอนุรักษ์ และปรากฏกระบวนการหีบห่อองค์ประกอบอาคาร ลดทอนองค์ประกอบอาคาร และตีความใหม่ในการออกแบบ เพื่อจุดประสงค์ในเชิงพาณิชย์ทำให้เกิดกายภาพที่กลมกลืนกับงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นดั้งเดิม แสดงให้เห็นการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างคุณค่าและมูลค่าในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของย่านเมืองเก่าภูเก็ตได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: สถาปัตยกรรมร่วมสมัย สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น การอนุรักษ์ เมืองเก่า ภูเก็ต

บทนำ

ในยุคที่การค้าขายดีบุกในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดราว พ.ศ. 2367 เป็นต้นมา (Skinner, 2005) ทำให้เกิดเมืองท่าสำคัญเพื่อเป็นจุดแลกเปลี่ยนดีบุกและสินค้าจากพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลก เกิดเป็นเครือข่ายการค้าทางทะเลที่มีความสำคัญในถิ่นแถบนี้ เป็นผลให้เกิดการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มพ่อค้าชาวจีนและชาวต่างชาติจากหลากหลายประเทศ ทั้งในสิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย รวมถึงไทย (Ryan, 1983) ซึ่งภูเก็ตเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นแหล่งดีบุกที่มีคุณภาพดีและมีภูมิประเทศเอื้อต่อการสร้างเป็นเมืองท่าในแถบฝั่งทะเลอันดามัน จากปัจจัยดังกล่าวจึงทำให้มีการตั้งถิ่นฐานและสร้างชุมชนชาวจีน ซึ่งมีความถนัดในการทำแร่ดีบุกและการค้าขายเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ของภูเก็ต

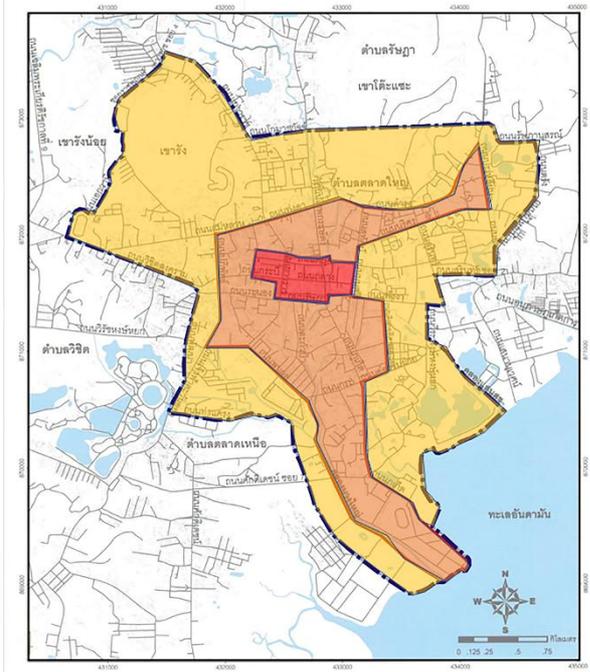
ในอดีตพื้นที่ที่เป็นหัวใจสำคัญในการแลกเปลี่ยนดีบุกและสินค้าของภูเก็ตตั้งอยู่บริเวณตลาดใหญ่รวมถึงพื้นที่โดยรอบโดยมากเป็นชุมชนชาวจีนที่รองรับเศรษฐกิจทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับสากล เช่น การค้าขายกับเมืองท่าในปิ่นังและเมืองท่าในสิงคโปร์ เป็นต้น (Montesano et al., 2017) ลักษณะชุมชนมีการเชื่อมต่อกันหลายแห่งก่อให้เกิดเป็นชุมชนชาวจีนขนาดใหญ่ในพื้นที่แถบนี้ การสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจในลักษณะดังกล่าว ส่งผลต่อการรับเอารูปแบบทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมมาใช้ในชุมชนชาวจีนในเมืองภูเก็ต สังเกตได้จากลักษณะอาคารที่มีความคล้ายคลึงกันในพื้นที่เมืองท่าหลายแห่งแถบช่องแคบมะละกา (Wonglaksanaphan, 2020) ภายหลังจากการค้าขายดีบุกซบเซาลงราวปี พ.ศ. 2520 จึงส่งผลให้พื้นที่บริเวณตลาดใหญ่รวมถึงพื้นที่โดยรอบถูกลดบทบาทลงเป็นเพียงการรองรับเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นเท่านั้น (Committee on Document and Archival Compilation, Celebration Organizing Committee for His Majesty the King's Honor, 2001) แต่อัตลักษณ์ของกลุ่มชาวจีนในพื้นที่ยังคงมีการสืบทอดและดำรงอยู่ ผ่านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ

ช่วงระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตได้กลับมามีบทบาทและความสำคัญอีกครั้งในแง่การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับประเทศและระดับสากล เนื่องจากมีการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (creative economy) ในภูมิภาคนี้ (Creative Economy Agency, 2015) เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2541 โดยได้รับการผลักดันจากหน่วยงานรัฐ คือเทศบาลนครภูเก็ต รวมทั้งภาคประชาชนและเอกชน ที่ได้ให้ความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่และสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ เรื่อยมา มีการหยิบยกเรื่องราวทางวัฒนธรรมและงานสถาปัตยกรรมมาส่งเสริมแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Delgosea, 2012) แสดงให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของสถาปัตยกรรมที่เชื่อมโยงพื้นที่ ผู้คน และวิถีชีวิตเข้าด้วยกันได้เป็นอย่างดี

ปัจจุบันมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต เพื่อเอื้อต่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างเหมาะสมตามประกาศคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า เรื่อง ประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2560 ประกอบไปด้วย เขตพื้นที่แกนหลัก 210 ไร่ (core zone) เขตพื้นที่เมืองเก่าตามประกาศฯ (core area) และเขตพื้นที่ต่อเนื่องตามประกาศฯ (buffer zone) (ภาพที่ 1) ซึ่งครอบคลุมชุมชนดั้งเดิมหลายชุมชน

แผนที่ท้ายประกาศคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า เรื่อง ประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พ.ศ.2560

พื้นที่แกนหลัก 210 ไร่ [Core Area] ■
 พื้นที่เมืองเก่าตามประกาศฯ [Core Zone] ■
 พื้นที่ต่อเนื่องตามประกาศฯ [Buffer Zone] ■

ภาพที่ 1 แนวเขตพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2560
 ที่มา: ผู้วิจัยปรับปรุงจากแผนที่ในแผนแม่บทและผังแม่บท การอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าภูเก็ต (Source: Master plan and master map project for the conservation and development of old Phuket town by King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, 2019. The Institute.)

จากแนวโน้มการเติบโตทางเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวตลอดช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา จึงนำไปสู่ประเด็นการศึกษาด้านการจัดการอาคารอนุรักษ์ และการออกแบบอาคารร่วมสมัยที่ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในบริบทพื้นที่เมืองเก่าจังหวัดภูเก็ตในส่วนพื้นที่ด้านหน้าและรูปด้านหน้าอาคาร ซึ่งสามารถสื่อสารถึงร่องรอยทางอัตลักษณ์และผลผลิตทางวัฒนธรรมที่สำคัญได้จากการรับรู้จากภายนอกส่งผลต่อการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าให้แก่พื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตภายใต้เงื่อนไขข้อกำหนดและขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่าภูเก็ต โดยให้ความสำคัญกับรูปแบบทางสถาปัตยกรรมร่วมสมัยในบริบทพื้นที่อย่างเหมาะสม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมในเขตพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต

เมื่อพิจารณาถึงมูลเหตุที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงลักษณะสถาปัตยกรรมในเขตพื้นที่นี้ พบว่า ตั้งแต่ชุมชนเริ่มมีการก่อตั้งอย่างชัดเจนราว พ.ศ. 2435-2464 อันเนื่องมาจากการค้าขายและทำอุตสาหกรรมแร่ดีบุกก่อให้เกิดการหลั่งไหลเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในจังหวัดภูเก็ตและพื้นที่ข้างเคียงเป็นอย่างมาก (Suthiwong Phongphaiboon et al., 2001) อีกทั้งยังมีการรับเอาวัฒนธรรมอื่น ๆ มาประยุกต์ในวิถีชีวิตร่วมกับวัฒนธรรมจีน ทั้งอิทธิพลท้องถิ่นและอิทธิพลตะวันตก จึงส่งผลให้ลักษณะสถาปัตยกรรมของชาวจีนในแถบพื้นที่ทะเลอันดามันมีการผันแปรไปตามอิทธิพลของกลุ่มวัฒนธรรมและลักษณะสภาพแวดล้อมของถิ่นที่ตั้ง แสดงให้เห็นถึงการดำรงอัตลักษณ์ของตนร่วมกับการปรับตัวให้เข้ากับถิ่นฐานใหม่แบบค่อยเป็นค่อยไป โดยมีมูลค่าทางเศรษฐกิจจากการค้าขายแร่ดีบุกและสินค้าอื่น ๆ เป็นแรงดึงดูดให้ชุมชนมีการขยายตัวและตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร

แต่เมื่อการค้าขายดีบุกในตลาดโลกได้ซบเซาลง ช่วง พ.ศ. 2541 ทำให้ภูเก็ตมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจไปในรูปแบบการท่องเที่ยว จึงทำให้เมืองเก่าที่เคยเป็นพื้นที่ค้าขายดีบุกที่สำคัญในแถบนี้ถูกกลดบทบาทลงเป็นเพียงพื้นที่ค้าปลีก

สำหรับคนในท้องถิ่นเท่านั้น ส่งผลให้เมืองมีความซบเซาลงแต่ในชุมชนยังคงดำรงวิถีชีวิตและรักษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจไว้ได้เป็นอย่างดี จึงถูกจัดให้เป็นเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมหรือย่านอาคารเก่า และมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าเพิ่มเติมใน พ.ศ. 2560 ด้วยการผลักดันจากภาครัฐ (Treechart Loakaewnoo, 2017) ด้วยเงื่อนไขดังกล่าวจึงทำให้ลักษณะทางสถาปัตยกรรมในย่านยังคงรูปแบบดั้งเดิมไว้ได้ค่อนข้างมากแม้ว่าเวลาจะเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นดังกล่าวยังมีผลต่อการออกแบบอาคารในย่านและพื้นที่ต่อเนื่องอีกด้วย

ภายหลังจากได้มีการสนับสนุนจากภาครัฐ เทศบาลนครภูเก็ต และกลุ่มเครือข่ายของคนในท้องถิ่น โดยปรับปรุงพื้นฐานโครงสร้างในพื้นที่ย่านเมืองเก่าภูเก็ต โดยเฉพาะในพื้นที่ถนนกลาง จังหวัดภูเก็ต ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จนได้รับรางวัลเมืองแห่งอัตลักษณ์ ใน พ.ศ. 2543 (Delgosea, 2012) เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจร่วมกับการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่จากต้นทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยนำเสนอผ่านวิถีชีวิตของผู้คน วัฒนธรรม และงานสถาปัตยกรรมในพื้นที่ย่านเมืองเก่าภูเก็ต ส่งผลให้เกิดการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับจังหวัดเป็นอย่างมาก พื้นที่ย่านเมืองเก่าภูเก็ต จึงเป็นภาพลักษณ์ที่สำคัญที่ช่วยดึงดูดผู้คนให้หลงใหลเข้ามาท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ตจวบจนถึงปัจจุบัน

เนื่องจากมูลเหตุด้านการพัฒนาพื้นที่และการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากต้นทุนทางวัฒนธรรมเดิม ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (creative economy) ในพื้นที่ใจกลางเมืองเก่าภูเก็ตและพื้นที่โดยรอบจึงเกิดลักษณะสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจ อยู่ 2 ลักษณะ ประกอบด้วย 1) สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในเขตพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่า และ 2) สถาปัตยกรรมร่วมสมัยในเขตพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่าภูเก็ต ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ใช้ศึกษาสำหรับบทความนี้

พื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่าภูเก็ตที่ส่งผลต่อรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

ข้อมูลผังแม่บทตามประกาศคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า เรื่อง ประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2560 แสดงให้เห็นถึงแนวเขตของพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งประกอบไปด้วย เขตพื้นที่แกนหลัก เขตพื้นที่เมืองเก่าตามประกาศฯ และเขตพื้นที่ต่อเนื่องตามประกาศฯ ในแต่ละพื้นที่มีข้อกำหนดในการควบคุมอาคารแตกต่างกันออกไป ซึ่งเป็นผลมาจาก 1) กฎกระทรวงผังเมืองรวมจังหวัดภูเก็ต (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 2) ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2567 และ 3) (ร่าง) เทศบัญญัติเทศบาลนครภูเก็ต เรื่อง กำหนดประเภท ลักษณะ แบบ รูปทรง ระยะ ระดับ ความสูง แนวอาคาร และบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิด หรือบางประเภทในย่านเมืองเก่าในท้องที่เทศบาลนครภูเก็ต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต (Thammasat University Research and Consultancy Institute, 2016) นำไปสู่การกำหนดและควบคุมอาคารในพื้นที่อนุรักษ์ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อกำหนดและการควบคุมอาคารในเขตพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

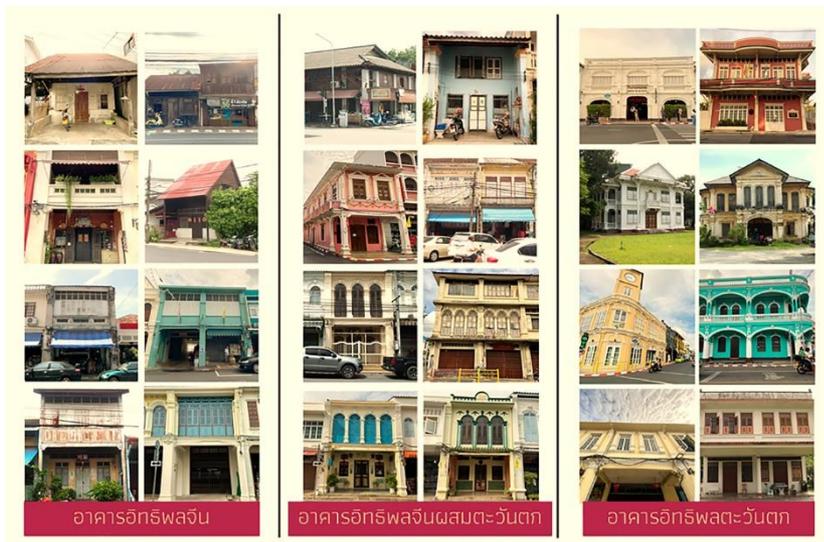
พื้นที่ ข้อ กำหนด	เขตพื้นที่แกนหลัก (Core area)	เขตพื้นที่เมืองเก่า ตามประกาศฯ (Core zone)	เขตพื้นที่ต่อเนื่อง ตามประกาศ ฯ (Buffer zone)
ประเภท และ ลักษณะ อาคาร	เพื่อพาณิชย์กรรม การอยู่อาศัย การท่องเที่ยว สถาบันราชการ การสาธารณสุขและสาธารณสุขการ	เพื่อพาณิชย์กรรม การอยู่อาศัย การท่องเที่ยว สถาบันราชการ การสาธารณสุขและสาธารณสุขการ	เพื่อพาณิชย์กรรม การอยู่อาศัย การท่องเที่ยว สถาบันราชการ การสาธารณสุขและสาธารณสุขการ
แบบและ รูปทรง อาคาร	ห้ามก่อสร้างอาคารที่มีรูปทรงสามเหลี่ยม รูปทรงกลมหรือรูปทรงอิสระ	ห้ามก่อสร้างอาคารที่มีรูปทรงสามเหลี่ยม รูปทรงกลมหรือรูปทรงอิสระ	ห้ามก่อสร้างอาคารที่มีรูปทรงสามเหลี่ยมรูปทรงกลมหรือรูปทรงอิสระ
ระดับ ความสูง อาคาร	ความสูงอาคารไม่เกิน 9 เมตร	ความสูงอาคารไม่เกิน 6-45 เมตร*	ความสูงอาคารไม่เกิน 6-60 เมตร*
แนว อาคาร	กรณีปรับปรุงอาคารดั้งเดิมให้ยึดตามแนวเขตอาคารเดิม	กรณีปรับปรุงอาคารดั้งเดิมให้ยึดตามแนวเขตอาคารเดิม	กรณีปรับปรุงอาคารดั้งเดิมให้ยึดตามแนวเขตอาคารเดิม
	กรณีสร้างใหม่ระยะร่นตามกฎหมาย	กรณีสร้างใหม่ระยะร่นตามกฎหมาย	กรณีสร้างใหม่ระยะร่นตามกฎหมาย
พื้นที่ว่าง ในแปลง ที่ดิน (ที่ขอ อนุญาต)	พื้นที่ว่างไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ของที่ดิน	พื้นที่ว่างไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ของที่ดิน	พื้นที่ว่างไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของที่ดิน
	กรณีอาคารที่จัดให้มีช่องทางเดินด้านหน้าอาคาร (หรงคาศี) สร้างอาคารได้ร้อยละ 84 ของแปลงที่ดิน	กรณีอาคารที่จัดให้มีช่องทางเดินด้านหน้าอาคาร (หรงคาศี) สร้างอาคารได้ร้อยละ 84 ของแปลงที่ดิน	-
	กรณีอาคารที่ไม่มีช่องทางเดินด้านหน้าอาคาร (หรงคาศี) สร้างอาคารได้ร้อยละ 60 ของแปลงที่ดิน	กรณีอาคารที่ไม่มีช่องทางเดินด้านหน้าอาคาร (หรงคาศี) สร้างอาคารได้ร้อยละ 60 ของแปลงที่ดิน	-

* ความสูงอาคารขึ้นอยู่กับตำแหน่งที่ดินตามกฎหมายสิ่งแวดล้อม

การกำหนดและควบคุมอาคารในพื้นที่อนุรักษ์ ประกอบด้วย 5 ส่วน คือ 1) ประเภทและลักษณะอาคาร โดยกำหนดให้สอดคล้องกับผังประโยชน์การใช้พื้นที่ 2) การควบคุมแบบและรูปทรงอาคาร ห้ามก่อสร้างอาคารที่มีรูปทรงสามเหลี่ยม รูปทรงกลม หรือรูปทรงอิสระ เพื่อให้กลมกลืนกับพื้นที่อนุรักษ์ 3) การควบคุมระดับความสูงอาคารกำหนดแตกต่างกันตามขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งความสูงอาคารที่สามารถสร้างได้ต้องเทียบเคียงกับตำแหน่งที่ดินตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมร่วมด้วย เพื่อให้เกิดเส้นขอบฟ้าของเมือง (skyline) ที่สอดคล้องกันระหว่างอาคารดั้งเดิมและอาคารใหม่ 4) แนวร่นอาคาร กรณีปรับปรุงอาคารให้ยึดตามแนวอาคารเดิม แต่หากสร้างใหม่ต้องร่นระยะตามกฎหมาย เพื่อให้กลุ่มอาคารในย่านมีลักษณะไม่แตกต่างจากเดิมมากนักในส่วนพื้นที่ด้านหน้าอาคาร 5) การควบคุมพื้นที่ว่างในแปลงที่ดิน แตกต่างไปตามขอบเขตของพื้นที่ และกรณีที่มีการสร้างช่องทางเดินด้านหน้าอาคาร (ห่องคาศี) เพื่อสะท้อนความเป็นท้องถิ่นสามารถสร้างอาคารได้ร้อยละ 84 ของแปลงที่ดิน แต่หากไม่สามารถสร้างอาคารได้เพียงร้อยละ 60 ของแปลงที่ดิน แสดงให้เห็นถึงข้อกำหนดที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน (Siwaphong Thongjua, & Arphaphon Wonglaksanaphan, 2023) ปัจจัยที่กล่าวมาจึงส่งผลต่อกระบวนการจัดการอาคารดั้งเดิมและการออกแบบอาคารใหม่ แตกต่างกันไปตามขอบเขตที่ตั้งภายในเมืองเก่า

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในเขตพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่า

กลุ่มอาคารที่ทรงคุณค่าภายในย่านเมืองเก่าภูเก็ต ในช่วงก่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบ่งออกได้เป็นอาคาร 3 ลักษณะ ประกอบด้วย อาคารอิทธิพลจีน จำนวน 95 หลัง อาคารอิทธิพลจีนผสมตะวันตก จำนวน 268 หลัง และอาคารอิทธิพลตะวันตก จำนวน 529 หลัง (ภาพที่ 2) นับเป็นร้อยละ 13.24 ของอาคารประเภทบ้านเดี่ยว ตึกแถว และอาคารพาณิชย์ในย่านเมืองเก่าภูเก็ต ซึ่งมีลักษณะของรูปทรงและองค์ประกอบแตกต่างกันออกไปตามยุคสมัย อาคารที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ต้องปรากฏลักษณะที่แสดงถึงความแท้แบบดั้งเดิมไว้มากกว่าร้อยละ 70 ซึ่งมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อการสร้างกระบวนการอนุรักษ์และการออกแบบงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยภายในย่านและพื้นที่ต่อเนื่อง

ภาพที่ 2 อาคารอิทธิพลจีน อาคารอิทธิพลจีนผสมตะวันตก และอาคารอิทธิพลตะวันตก
ที่มา: ผู้วิจัย

ในการศึกษาอาคารทรงคุณค่าในย่านมีการจำแนกส่วนรูปด้านหน้าออกเป็น รูปทรง สัดส่วน ลักษณะช่องเปิด องค์ประกอบอาคาร และโครงสร้างอาคารที่ใช้ (ตารางที่ 2 และ 3) ซึ่งมีลักษณะที่โดดเด่น เช่น รูปทรงอาคารและหลังคา การเว้นพื้นที่ช่องทางเดินด้านหน้าอาคาร (หรงอคาซี่) การจัดวางตำแหน่งช่องเปิด การเลือกใช้หน้าต่างและช่องแสงในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น (Arphaphon Wonglaksanaphan, 2013) กลุ่มอาคารเหล่านี้เป็นต้นแบบของผลผลิตทางวัฒนธรรมที่สำคัญในการต่อยอดการออกแบบในยุคหลัง เนื่องจากช่วยในการส่งเสริมภาพลักษณ์ของย่านและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในย่านชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ตารางที่ 2 อาคารพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลจีน จีนผสมตะวันตก และตะวันตกในพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต

ประเภทอาคาร		อาคารอิทธิพลจีน (ทศวรรษ 1790-1910)	อาคารอิทธิพลจีนผสม ตะวันตก (ทศวรรษ 1890-1930)	อาคารอิทธิพลตะวันตก (ทศวรรษ 1930-1960)
รูปทรง	อาคาร ตึกแถว	-อาคารทรงจั่ว	-อาคารทรงจั่ว	-อาคารทรงจั่ว -อาคารทรงจั่วติตระเบียง หลังคา
	อาคาร เดี่ยว	-อาคารทรงจั่ว	-อาคารทรงจั่ว -อาคารทรงปั้นหยา -อาคารทรงปั้นหยาผสมจั่ว	-อาคารทรงจั่ว -อาคารทรงจั่วติตระเบียง หลังคา -อาคารทรงปั้นหยา -อาคารทรงปั้นหยาผสมจั่ว
สัดส่วน	อาคาร ตึกแถว	-สูง 1-2 ชั้น -กว้าง 1-8 ช่วงเสา -เว้นหรงอคาซี่สูง 1-2 ชั้น	-สูง 1-3 ชั้น -กว้าง 1-3 ช่วงเสา -เว้นหรงอคาซี่สูง 1-2 ชั้น	-สูง 1-3 ชั้น -กว้าง 1-3 ช่วงเสา -เว้นหรงอคาซี่สูง 1 ชั้น
	อาคาร เดี่ยว	-สูง 1-2 ชั้น -กว้าง 1-3 ช่วงเสา -เว้นหรงอคาซี่ด้านหน้า อาคารสูง 1 ชั้น	-สูง 1-2 ชั้น -กว้าง 1-5 ช่วงเสา -เว้นหรงอคาซี่ด้านหน้า อาคารสูง 1 ชั้น	-สูง 1-2 ชั้น -กว้าง 1-5 ช่วงเสา -เว้นหรงอคาซี่ด้านหน้า อาคารสูง 1 ชั้น
ลักษณะ ช่องเปิด	ชั้นบน	-ชุดหน้าต่างบานเปิดคู่ผสม บานเกล็ด 3-5 บานพร้อม ผนังไม้ -หน้าต่างบานเปิดคู่ 1 บาน -ช่องแสง/ลม ตลอดช่วงเสา	-หน้าต่างยาวแบบฝรั่งเศส 3-5 บาน -ช่องแสง/ลม เหนือบาน หน้าต่าง	-หน้าต่างบานเปิดคู่ 3-5 บาน -ช่องแสง/ลม เหนือบาน หน้าต่าง
	ชั้นล่าง	-ประตูบานเพี้ยม -ประตูบานเปิดคู่ ขนาบด้วย หน้าต่างทั้ง 2 ฝั่ง -ประตูบานเปิดคู่และผนังไม้ แบบลอดใต้	-ประตูบานเพี้ยม -ประตูบานเปิดคู่ ขนาบด้วย หน้าต่างทั้ง 2 ฝั่ง	-ประตูบานเพี้ยม -ประตูบานเปิดคู่ ขนาบด้วย หน้าต่างทั้ง 2 ฝั่ง

ตารางที่ 3 อาคารพื้นถิ่นที่ได้รับอิทธิพลจีน จีนผสมตะวันตก และตะวันตกในพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต (ต่อ)

ประเภทอาคาร ประเด็นที่ศึกษา	อาคารอิทธิพลจีน (ทศวรรษ 1790-1910)	อาคารอิทธิพลจีนผสม ตะวันตก (ทศวรรษ 1890-1930)	อาคารอิทธิพลตะวันตก (ทศวรรษ 1930-1960)
องค์ประกอบที่ใช้	- หง่อคาซี - ตึกตูปูนปั้น - ลวดลายปูนปั้นแบบจีน/ - ธรรมชาติ - หัวเสาแบบจีน	- หง่อคาซี - ลวดลายปูนปั้นแบบจีน/ - ธรรมชาติ - เสาหลอก - ชุ่มโค้งเหนือช่องหน้าต่าง - ชุ่มโค้งทางเดิน - หัวเสาแบบจีน/ตะวันตก	- หง่อคาซี - ระเบียงหลังคา - ลวดลายปูนปั้นแบบจีน/ - ธรรมชาติ/เลขาคณิต - เสาหลอก - ชุ่มโค้ง/หน้าจั่วเหนือช่อง - หน้าต่าง
โครงสร้างอาคาร	- ผนังรับน้ำหนักแบบก่ออิฐ ฉาบปูน - ผนังรับน้ำหนักแบบก่ออิฐ ฉาบปูนผสมไม้ - โครงสร้างไม้	- ผนังรับน้ำหนักแบบก่ออิฐ ฉาบปูน - ผนังรับน้ำหนักแบบก่ออิฐ ฉาบปูนผสมไม้ - โครงสร้างไม้	- ผนังรับน้ำหนักแบบก่ออิฐ ฉาบปูน - ผนังรับน้ำหนักแบบก่ออิฐ ฉาบปูนผสมไม้ - โครงสร้างไม้ - โครงสร้างคอนกรีตเสริม เหล็ก

ที่มา: เรียบเรียงโดย ผู้วิจัย

การปรับปรุง ต่อเติม และรูปแบบอาคารในเขตพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่าภูเก็ต

นอกเหนือจากการอนุรักษ์อาคารทรงคุณค่าในลักษณะคงสภาพเดิม การปรับปรุงและสร้างอาคารที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ มีผลต่อกายภาพของเมืองและการขยายผลทางเศรษฐกิจที่สำคัญ บทความนี้จึงแบ่งการศึกษาอาคารในประเด็นดังกล่าวออกเป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรก คือ อาคารอนุรักษ์ด้วยวิธีการปรับปรุงกายภาพอาคาร (rehabilitation) มักใช้ในพื้นที่ที่ต้องการการฟื้นฟูเมืองที่มีอาคารทรงคุณค่า ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กระบวนการ คือ 1) การใช้สอยโดยปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการใช้สอยเพื่อให้อยู่รอดในทางเศรษฐกิจ กรณีที่ไม่สามารถดำรงการใช้สอยในรูปแบบเดิมได้ 2) การต่อเติม โดยจำเป็นต้องรักษาความแท้ของอาคารเดิมให้ได้มากที่สุด โดยไม่รบกวนโครงสร้างและการตกแต่งของอาคารเดิม 3) การปรับปรุงงานระบบและสาธารณูปโภคให้ทันสมัย โดยจำเป็นต้องรักษาส่วนที่มีคุณค่าของอาคารเอาไว้ (Yongtanit Pimonsathean, 2013)

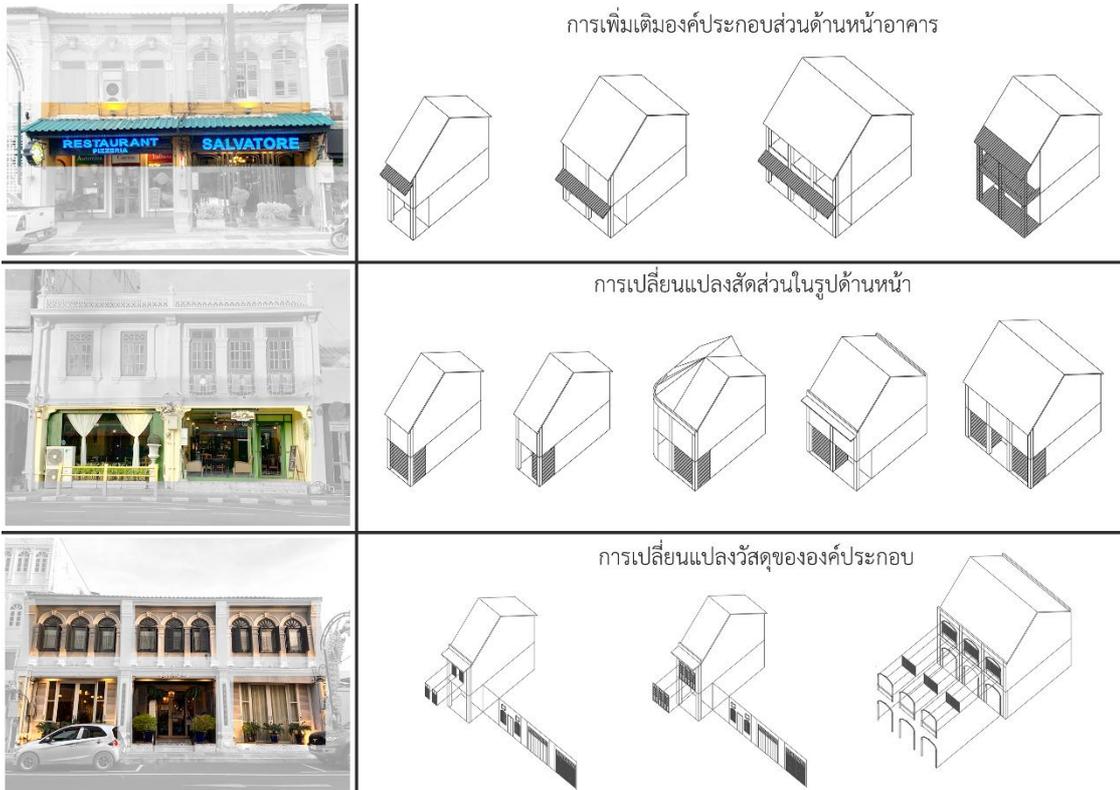
ลักษณะที่สอง คืออาคารที่สร้างขึ้นใหม่ด้วยวิธีการจำลองอาคารขึ้นมาใหม่ให้เหมือนของเดิม (replication) โดยไม่จำเป็นต้องตั้งอยู่ที่เดิม และสามารถลดทอน หรือขยายขนาดสัดส่วนอาคารได้ ซึ่งการจำลองไม่มีคุณสมบัติในด้านความแท้ แต่มีประโยชน์ทางการศึกษา และการสื่อความหมายด้วยโครงสร้างใหม่ที่แตกต่างโดยไม่ใช้วิธีเดิม (interpretive structure/infrastructure) (Yongtanit Pimonsathean, 2013) ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมมาต่อยอดในการออกแบบ

สำหรับในพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่าภูเก็ต ทั้งเขตพื้นที่แกนหลัก 210 ไร่ เขตพื้นที่เมืองเก่าตามประกาศฯ และเขตพื้นที่ต่อเนื่องตามประกาศฯ พบการจัดการอาคารได้ทั้ง 2 ลักษณะ เมื่อนำปัจจัยด้านกฎหมายในพื้นที่นี้มาพิจารณาร่วมกันจึงพบกระบวนการออกแบบที่น่าสนใจ โดยจำแนกตามแนวทางการใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในงานร่วมสมัย ได้ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง : งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีการปรับปรุงกายภาพ

เนื่องจากภายในพื้นที่เขตอนุรักษ์เมืองเก่ามีข้อจำกัดด้านการควบคุมอาคารตามกฎหมายที่กล่าวในข้างต้น จึงพบอาคารอนุรักษ์ที่ได้รับการปรับปรุงกายภาพตั้งอยู่บริเวณเขตพื้นที่เมืองเก่าตามประกาศฯ และเขตพื้นที่แกนหลัก ประมาณร้อยละ 6.16 ของอาคารทั้งหมดในย่านหรือประมาณ 415 หลังคาเรือน ดังนั้นผู้วิจัยจึงหาความซ้ำของลักษณะองค์ประกอบและการใช้พื้นที่อาคารที่เกิดขึ้นในส่วนรูปด้านหน้าอาคาร เมื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์พบว่า สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มี 3 ประเด็น คือ 1) การเพิ่มเติมองค์ประกอบส่วนด้านหน้าอาคาร มีการขยายพื้นที่ใช้สอยออกมาในส่วนบริเวณหอนาคี ซึ่งมีทั้งแบบถาวรและไม่ถาวร รวมถึงการเพิ่มหลังคากันสาดให้แก่พื้นที่ชั้นล่าง เพื่อรองรับการใช้งานที่เปลี่ยนแปลงไปในเชิงการค้า เพื่อการท่องเที่ยว ทดแทนการค้าปลีก หรือสำนักงานในลักษณะดั้งเดิม 2) การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของประตูและหน้าต่างชั้นล่าง พบการใช้ผนังและประตูกระจกทดแทนประตูและหน้าต่างในรูปแบบดั้งเดิม เพื่อให้พื้นที่ภายในและพื้นที่ภายนอกมีการเชื่อมโยงทั้งทางสายตาและการปฏิสัมพันธ์ของผู้คนมากขึ้น และรองรับการใช้ระบบปรับอากาศ 3) การเปลี่ยนแปลงวัสดุขององค์ประกอบอาคารทั้งในส่วนชั้นบนและชั้นล่างเพื่อให้เหมาะสมแก่การซ่อมบำรุงและการดูแลรักษา รวมถึงลดข้อจำกัดในการใช้งานในยุคปัจจุบัน (ภาพที่ 3)

การเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ประเด็นแสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนอาคารที่สอดคล้องกับการใช้สอยในมิติเชิงเศรษฐกิจ การอยู่อาศัยรวมถึงการซ่อมบำรุงและการดูแลรักษา โดยอาคารที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ยังคงปรากฏลักษณะดั้งเดิมของอาคารไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของรูปแบบอาคารแต่ละประเภท ทั้งในส่วนรูปทรง สัดส่วน ลักษณะช่องเปิด องค์ประกอบอาคาร และโครงสร้างอาคารที่ใช้ ส่งผลให้อาคารเหล่านี้ยังคงรักษาคุณค่าของย่านไว้เช่นเดิมในอาคารบางหลังมีการสร้างหน้ากอกอาคาร (façade) เฉพาะส่วนด้านหน้าอาคารให้สูง 2 ชั้น เพื่อปรับรูปด้านอาคารจากมุมมองถนนให้กลมกลืนกับอาคารข้างเคียง โดยพื้นที่ใช้สอยภายในยังคงเดิม แต่การต่อขยายองค์ประกอบในบางส่วน คือผนังชั้นล่างและหลังคากันสาด มักส่งผลต่อมิติของการรับรู้ผ่านมุมมองเห็น เนื่องจากอาจทำให้การรับรู้สัดส่วนอาคารในส่วนด้านหน้าบิดเบือนไปจากเดิม รวมถึงความเข้าใจการใช้งานพื้นที่ในส่วนด้านหน้าบริเวณหอนาคีที่เปลี่ยนแปลง จึงควรพิจารณาภาพรวมของอาคารร่วมกับอาคารข้างเคียง เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและกลมกลืนของย่านเมืองเก่าภูเก็ตได้อย่างเหมาะสม

ภาพที่ 3 รูปแบบการปรับปรุงอาคารภายในย่านเมืองเก่าภูเก็ต
ที่มา: ผู้วิจัย

กลุ่มที่สอง : งานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่จำลองรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

บริเวณเขตพื้นที่เมืองเก่าตามประกาศฯ เขตพื้นที่แกนหลัก และเขตพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นพื้นที่รอยต่อระหว่างย่านอนุรักษ์และย่านเมืองพบการนำเอาลักษณะงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในย่านมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบอาคาร เพื่อสร้างความต่อเนื่องของเนื้อเมืองให้มีภาพลักษณ์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้ พบว่า มีการนำลักษณะทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมาประยุกต์ใช้มากกว่าร้อยละ 70 ในส่วนรูปด้านอาคาร แม้ว่าจะมีสัดส่วนและความสูงอาคารแตกต่างไปจากอาคารอนุรักษ์ดั้งเดิม ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดขอบเขตที่ตั้งอาคาร โดยอาคารที่อยู่ในกลุ่มนี้มีประมาณร้อยละ 15.03 หรือประมาณ 1,155 หลัง ผู้วิจัยจึงหาความซ้ำของรูปแบบการประยุกต์ใช้ลักษณะอาคารดั้งเดิมในย่าน เมื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์พบว่า อาคารกลุ่มนี้มีการออกแบบอยู่ 2 ลักษณะ ประกอบด้วย

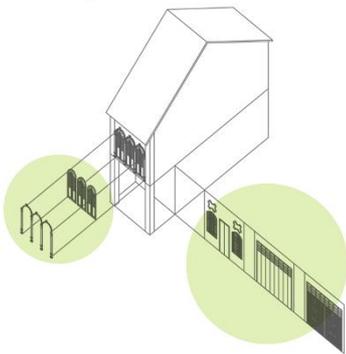
1. เพื่อจุดประสงค์ในเชิงการอนุรักษ์

ในพื้นที่เมืองเก่าตามประกาศฯ และเขตพื้นที่แกนหลัก ซึ่งมีการใช้กฎหมายการควบคุมอาคารแบบเข้มข้น มักใช้วิธีการจำลองสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิม พบอาคารในลักษณะนี้จำนวนร้อยละ 1.20 หรือ 92 หลัง โดยการใช้หลังคาทรงจั่วแบบหันด้านหลังคาออกสู่พื้นที่ถนน หรือใช้หลังคาทรงปั้นหยา สำหรับสัดส่วนอาคารใช้การจัดวางแบบสมมาตรในลักษณะอาคารติดพื้น 1-3 ชั้น มีระยะ 1-3 ช่วงเสา ตามรูปแบบดั้งเดิม อาคารกลุ่มนี้มีการหิบบีมองค์ประกอบอาคารแบบดั้งเดิมของย่านมาใช้ พบการเว้นห้องคานีในส่วนบริเวณด้านหน้าอาคาร (ภาพที่ 4) แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญและคุณค่าของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในย่านอย่างชัดเจน

งานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยในเชิงอนุรักษ์

รูปทรง สัดส่วน และองค์ประกอบ
ในงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นดั้งเดิม
กลุ่มอิทธิพลจีนและตะวันตก

งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นดั้งเดิม กลุ่มอิทธิพลจีนและตะวันตก

ภาพที่ 4 งานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยในเชิงอนุรักษ์ในเชียงใหม่ที่ใช้การจำลองสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิม

ที่มา: ผู้วิจัย

งานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยในเชียงใหม่ มักมีเป้าหมายเพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านงานสถาปัตยกรรม ภายใต้กฎหมายการควบคุมอาคารในเขตพื้นที่อนุรักษ์ รวมถึงความต้องการเพิ่มมูลค่าให้แก่งานสถาปัตยกรรมและเศรษฐกิจในย่าน ผ่านการสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ย่านเมืองเก่าอย่างกลมกลืน ทั้งนี้ งานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยต้องไม่ลดทอนคุณค่าของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นดั้งเดิมลง แต่ต้องช่วยส่งเสริมย่านให้ชุมชนเป็นที่จดจำได้ชัดเจนขึ้น

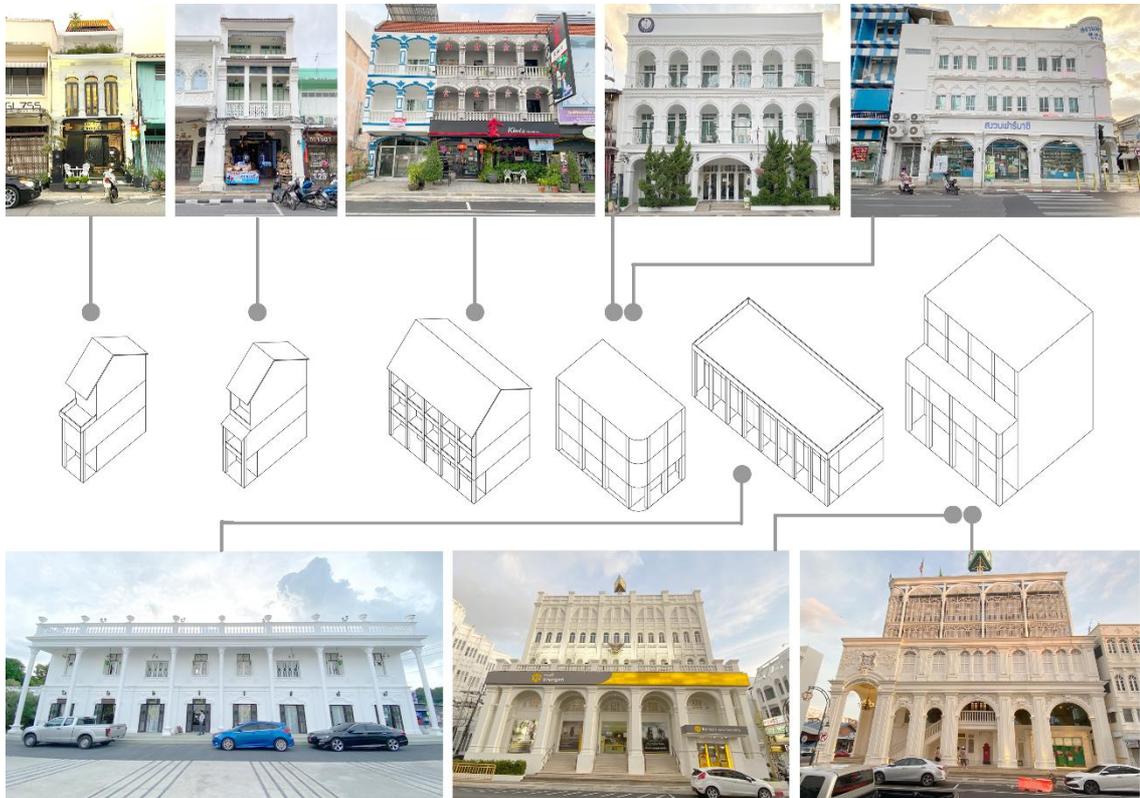
2. เพื่อจุดประสงค์ในเชิงพาณิชย์

อาคารลักษณะนี้มักพบในพื้นที่เมืองเก่าตามประกาศฯ และเขตพื้นที่ต่อเนื่องของเมืองเก่าภูเก็ตจำนวนร้อยละ 13.83 หรือ 1,063 หลัง พบได้ทั้งกลุ่มอาคารที่มีขนาดใหญ่ อาคารชุด และอาคารตึกแถว อาคารในกลุ่มนี้มีการปรับสัดส่วนและขนาดอาคารตามมูลค่าที่ดินและกฎหมาย แต่มีการนำองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างภาพลักษณ์อาคาร ให้สะท้อนคุณค่าของย่านเมืองเก่าและพื้นที่ต่อเนื่องอย่างกลมกลืน

โดยกระบวนการที่ใช้ในการออกแบบ คือ 1) การหยิบยืมองค์ประกอบอาคารมาใช้โดยไม่มีการลดทอน มักพบในส่วนรูปด้านอาคาร จำพวก ช่องเปิดและหน้าต่าง ในอาคารหลายหลังพบการเว้นพื้นที่หิ้งอาคารในส่วนบริเวณด้านหน้าอาคาร แสดงถึงการนำภูมิปัญญามาปรับใช้ในอาคารใหม่ เนื่องจากช่วยลดแดดและฝนที่มีผลต่อการใช้พื้นที่ในส่วนชั้นล่าง 2) การลดทอนรายละเอียดและขยายสัดส่วนขององค์ประกอบอาคารอย่างเหมาะสม องค์ประกอบที่เป็นที่นิยมนำมาสะท้อนความเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คือช่องเปิด ประตู หน้าต่าง มักนำมาประยุกต์ใช้กับสัดส่วนอาคารและโครงสร้างอาคารตามยุคสมัย (ภาพที่ 5) 3) การเปลี่ยนวัสดุแต่ยังคงสัดส่วนขององค์ประกอบแบบเดิม เช่น ช่องเปิดในส่วนต่าง ๆ และรายละเอียดที่ปรากฏบนอาคาร เนื่องจากปัจจัยด้านการบำรุงรักษาที่สะดวกขึ้น แต่ยังคงสะท้อนถึงแนวคิดในการเชื่อมโยงกับงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของย่าน (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 5 สถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่หยิบยืมองค์ประกอบอาคารแบบดั้งเดิม มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 6 สถาปัตยกรรมร่วมสมัยเชิงพาณิชย์ ที่นำเอารูปประกอบดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้
ที่มา: ผู้วิจัย

การสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยในเชิงพาณิชย์ แสดงให้เห็นถึงการประยุกต์รูปแบบการใช้งานจากต้นทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิม จึงเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้อาคารในย่านสวยงาม โดดเด่น และสร้างความกลมกลืนกับงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นแบบดั้งเดิม ภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่สัมพันธ์กับเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสะท้อนความรุ่งโรยทางวัฒนธรรมผ่านงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยได้อย่างกลมกลืน

สรุปผลและอภิปรายผล

การใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในงานร่วมสมัย ภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงของขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่าภูเก็ต มีมูลเหตุจากการพัฒนาย่านให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ กลุ่มเครือข่ายในท้องถิ่น และภาคเอกชน ที่มองเห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของย่านเมืองเก่าภูเก็ต ภายใต้กฎหมายและข้อกำหนดต่าง ๆ ในแต่ละขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่าภูเก็ต จึงนำไปสู่การจำแนกอาคารที่น่าสนใจ 2 ลักษณะ โดยลักษณะที่หนึ่ง คือสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่า ที่ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมจีน อิทธิพลจีนผสมตะวันตก และอิทธิพลตะวันตก ในช่วงทศวรรษ 1790-1960 อาคารดั้งเดิมกลุ่มนี้เป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนางานออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัยในย่านและพื้นที่ต่อเนื่อง ในมิติของรูปทรง สัดส่วน ช่องเปิด องค์กรประกอบที่ใช้ และโครงสร้างอาคาร

ลักษณะที่สอง คือสถาปัตยกรรมร่วมสมัยในเขตพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่าภูเก็ต แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่หนึ่ง งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีการปรับปรุงกายภาพ ในบริเวณเขตพื้นที่เมืองเก่าตามประกาศฯ และเขตพื้นที่แกนหลัก พบการเปลี่ยนแปลงโดยการเพิ่มเติมองค์ประกอบส่วนด้านหน้าอาคารทั้งส่วนหังอคาซีและการสร้างหลังคา กันสาด รวมถึง

การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของประตูและหน้าต่างชั้นล่าง เพื่อให้เหมาะสมกับการใช้งานอาคารมากขึ้น และการเปลี่ยนแปลงวัสดุขององค์ประกอบอาคาร เพื่อการบำรุงรักษาที่ง่ายขึ้นแต่ยังคงลักษณะของอาคารดั้งเดิมไว้มากกว่าร้อยละ 70

สำหรับกลุ่มที่สอง คืองานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่จำลองรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ประกอบด้วย งานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยเพื่อจุดประสงค์ในเชิงการอนุรักษ์ มักพบในพื้นที่เมืองเก่าตามประกาศฯ และเขตพื้นที่แกนหลัก โดยใช้วิธีการจำลองสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิม เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง ความกลมกลืน และส่งเสริมคุณค่าของกลุ่มสถาปัตยกรรมอนุรักษ์ในย่าน นอกจากนี้ยังมีงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยเพื่อจุดประสงค์ในเชิงพาณิชย์ ที่หิบบิย์มองค์ประกอบอาคารมาใช้โดยไม่มีการลดทอน เพื่อให้เกิดความกลมกลืนกับอาคารอนุรักษ์ และมีการนำห่อคาซึมาใช้บริเวณด้านหน้าอาคารเพื่อป้องกันแดดและฝนตามรูปแบบภูมิปัญญาดั้งเดิม ในอาคารบางหลังพบการลดทอนรายละเอียดและขยายสัดส่วนขององค์ประกอบอาคารจากต้นแบบดั้งเดิมอย่างเหมาะสม และพบการปรับเปลี่ยนวัสดุแต่ยังคงสัดส่วนขององค์ประกอบแบบเดิม ผ่านการตีความใหม่ซึ่งทำให้เกิดความหลากหลายทางสถาปัตยกรรมภายใต้การต่อยอดจากสถาปัตยกรรมและภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมที่น่าสนใจ

References

- Announcement of the Ministry of Natural Resources and Environment on the designation of areas and environmental protection measures in Phuket province, B.E. 2567 (2024). (2024, December 13). *Royal Gazette*. Vol. 141, special part 342 ng, p. 7.
- Committee on Document and Archival Compilation, Celebration Organizing Committee for His Majesty the King's Honor. (2001). *Culture, historical development, identity, and wisdom of Phuket province*. Fine Arts Department.
- Creative Economy Agency. (2015). *UNESCO creative cities network*. <https://creativecity.cea.or.th/th/about-us/unesco-creative-cities-network>
- Delgosea: Fiscal Management and Investment Planning Country of Origin, Thailand. (2012). *Best practice Phuket: Preserving old town architecture and reviving traditions as tourist attraction and economic driver*. https://nmt.or.th/files/com_project/20210115_5cb9f4bd9910e37.pdf
- King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang. (2019). *Master plan and master map project for the conservation and development of old Phuket town*. The Institute.
- Ministerial regulation on the Phuket comprehensive city plan (No. 4), B.E. 2558 (2015). (2015, July 17). *Royal Gazette*. Vol. 132, part 65 A, p. 10.
- Montesano, M. J., Jory, P., Saengthong, J., & Phueaksom, T. (Eds.). (2017). *Southern Thailand, Northern Malaysia: Ethnic interactions on a diverse Peninsula*. ASEAN Studies Program, School of Liberal Arts, Walailak University.
- Loakaewnoo, T. (2017). Defining the boundaries of old Phuket town. *Academic Journal of Architecture*, (66), 55-68.
- Phongphai boon, S., Wutthipanich, D., & Chinkarn, P. (2001). *Southern Chinese: Ways and power*. Thailand Research Fund (TRF).
- Pimonsathean, Y. (2013). *Urban renewal and conservation*. Thammasat University.
- Ryan, N. J. (1983). *The making of Malaysia and Singapore*. Thaiwatthanaparnich.
- Skinner, G. W. (2005). *Chinese society in Thailand: An analytical history* (2nd ed.). Toyota Foundation and Foundation for Promoting Social Science and Humanities Textbooks Project.
- Thammasat University Research and Consultancy Institute. (2016). *Consultant procurement project for the process of declaring the old town area of Phuket province*. The Institute.

- Thongjua, S. , & Wonglaksanaphan, A. (2023). Enhancing knowledge for building and environmental assessment tools to improve conservation and development efficiency of old Phuket town. *Academic Journal of Architecture*, (76), 126-146.
- Wonglaksanaphan, A. (2013). *Testing the perception of Sino-Portuguese building facades on Thalang road, Phuket province* [Unpublished master's thesis]. Chiang Mai University.
- Wonglaksanaphan, A. (2020). *Chinese architectural identity in the Western Southern Region of Thailand* [Unpublished doctoral dissertation]. Silpakorn University.